

Цетиње, 10. јуна.

Нешто се заљубљало у средини Европе и пријети да падне. Већ само страховање од тога показује знаке значајних последица, а кад буде једном свршен чин, намјештај европске собе по свој прилици размјестиће се ако не много, то бар малчице друкчије но што је било. Нека је у осталом све како треба, али кад дуго траје, досади, и човек тражи промјене.

То, што се заљубљало, стуб је средње-европског савеза и зове се кнез Билов. На њега су сад упрти погледи свега европског свијета од више политичке вриједности. Једни су равнодушни, други страхују, а трећи посматрају полаки овај развој промјена са задовољством. Сви пак очекују да ће иза тога доћи нешто новије.

Кнез Билов мучи се да падне на некој финансиској реформи, која би Њемачкој донијела годишње пола милијарде марака нових прихода. Клерикали и конзервативци, из којих је и сам произашао, противни су његовој пројекту, нарочито порезу на наслеђства.

Билов је већ држао и свој такозвани тестаментарни посљедњи говор у парламенту. Тај говор учинио је утисак лабудове пјесме, која, како прича казује, пред смрт пропјева. У њему Билов није више бранио свој пројект, него је с филозовском резигнацијом казивао своје мишљење у опште о приликама и партијама.

Да је Билов на измаку своје каријере као канцелар њемачкога царства доказ је и његово сјајно одсуство приликом састанка царева, рускога и њемачкога, у финским водама, који је био оввијех дана.

Важност тога састанка не пориче се ни с једне стране. И када на томе тако важном састанку, коме присуствује руски министар спољних послова Извољски, одсуствује канцелар њемачкога царства Билов, онда је то доказ, да се на мјеродавноме мјесту рачуна с њим као с величином која припада прошлости. То је уједно и доказ, да је његова судбина запечаћена много прије финансиске реформе и независно од ове. Финансиско је питање само закљон. Оно врши овдје улогу врбе, коју самоубијца изабере да се објеси.

Ако пођемо трагом овога развоја наћи ћемо одмах узрок Биловљевом одступању. То је онај случај, кад Билов није хтио узети у заштиту цара Вилгема пред парламентом, кад се је овај заједно с јавним мњењем узбунило на открића с енглеске стране о неким најавама цара Вилгема. Можда га није ни могао узети у заштиту; можда је пристао на осуду царског мишљења у спољна питања на начин

који му је својствен са знањем самога цара, да би се узбуна стишала; све једно, о ту стијену разбио се брод Биловљев и он се до сад спасавао једино хватајући се за врак од сакрушенога брода. Пао би много прије, да међутим није искрсла анексија. За нашу злу срећу она га је задржала на крми све док се питање није како тако ријешило. Сад, кад су наступиле редовне прилике, досушила се и његова петелка, о којој је висио, и сад се сваки дан очекује да падне.

Много у прилог тога очекивања иде и високо одликовање, којим је руски цар приликом састанка удостојно њемачкога државног секретара за спољне послове Шена, који је свога цара пратио. Готово би се могло рећи, да у томе високом одликовању лежи благовјештење о скором замјењивању Билова Шеном.

Жмиркају из Беча на све то и не налазе да им се ваља радовати. Мекша срца већ су пролила сузе над ископаним гробом, у који ће лећи канцелар Билов, и моле Бога, ако већ не може да му продужи живот, то да му доијели бар рајско насеље. Дипломатска опет излетјела сва на стражу, мотри и послушнује. Да је само Биловљев пад, ни по јада, али ето ту је сад и овај срдачни састанак рускога и њемачкога цара. Ствар је већ компликованија. Нико не може да погоди шта се иза брда ваља. Једни налазе, да ће Њемачка узети улогу посредника између Русије и Аустро-Угарске; други називу, да може и малчице друкчије бити, нарочито како кроз коју годину истиче опет рок тројном савезу; трећи веле, да Русији треба мира и времена да се спреми, а да је ово синање уља на узбуркане таласе. Било што било, у Бечу су овим обртом ствари узнемирени.

Не налазе да треба сједити скрштених руку и пустити Њемачку да се сама милује с Русијом. Може из тога, као веле, свашта изићи. Завидљивим, по мало и љубоморним погледима прате посјете рускога цара, послје састанка с њемачким, краљу Едварду, предсједнику француске републике Фајјеру и италијанском краљу Виктору Емануилу. Са свима ће се владаоцима, који су у колу велике активне европске политике, састати, само с аустро-угарским неће. Онда су се сјетили у Бечу своје старе методе. Измислили су вијест коју су бајали добили из Петрограда, да се бајали у неким дипломатским круговима говори, како бајали цар Никола намјерава у повратку из Рима посјетити и цара Фрању Јосифа у Бечу, или гдје му драго уз пут, гдје би га овај дочекао. И тако, бајали на бајали, нашла су повода да о том проговоре, да се повизно извине што су анекто-

вали Босну и Херцеговину, и послије да на познати фразеолошки начин проадвоцирају за посјету цареву у Бечу цару Фрању Јосифу. Иначе ће да крива на ону страну гдје је цар Вилгема, а то већ не би значило равнотежу. Зато по сваку цијену да се издјејствује састанак цара Николе с царем Фрањем Јосифом.

Види се, Аустро-Угарска под вођством Еренталовим није рада да слијепо иде за Њемачком, као ухаћена риба на поворци. Она хоће да и сама има отворена врата за велики свијет. Хоће ли јој то у овој прилици испасти за руком, идемо да видимо, али што нам пада у очи то је, да је Аустро-Угарска нашла за мудро да се по трбуху вуће пред Русијом извињавајући се и мучећи се, да привуче цара Николу и на своју страну.

То су њени стари начини. Треба јој да на миру свари Босну и Херцеговину, да згази православље, да окује српски народ, да насели Њемце и да спреми све за даље продирање на Балканско Полуострво. Што се куне да неће, и до сад се је клепа на се показало противно. Њени се државници клепају прије окупације, да и не мисле сипати на Балкан, па су сишли. Клепају се да не мисле на анексију, па су је извршили. Било би наивно вјеровати липци да се је посветила и пустити је на пово међу кокошке и њихову пилеж. Двапут је наивније вјеровати, да у Русији тако наивних политичара може бити, који ће Аустрији вјеровати, нарочито послје оволиких горких искустава с њом. За невољу јој па и тражи зближења с Русијом, али Русија нема невоље да се грли и опет љуби с подмуклом Аустро-Угарском. Нарочито сад кад мјесто Билова долази други човек, и кад су се цареви руски и њемачки напово ижљубили и тим учврстили своје старо пријатељство. Не знамо и зашто би Њемачка ратовала противу Русије за љубав освојачке политике Аустро-Угарске и тим од једнога ваздашњег пријатеља створила вјековног непријатеља, кад већ једнога на западним границама има, а другога на сјеверу тече. Пришла се је уз Аустро-Угарску с тога да не буде коначно усамљена, али кад стече увјерење, да је Русија ни у ком случају неће напасти, она се већ може слободније опредјељивати и не допустити да је барон Ерентал уцјењује, како ју је зимус уцјенно, претећи одустајањем од савеза и пристанком узга силе које је окружују.

Како се види, ствари у Европи почивају опет бивати интересантне. Календоскоп се окреће и сваки дан даје нам нове слике. Сад баш гледамо како се аустриска шкорпија пред Русијом прсврће.

Наш државни зајам

У циљу конверзије краткорочних државних дугова на страни, консолидовања привремених државних дугова и подмиривања врло важних потреба, Књажевска Влада је одлучила да закључи зајам. Тога ради и поднијела је Н. Скупштини приједлог о државном зајму. Н. Скупштина је тај приједлог законски претресла и одобрила у ванредном засједању, које је било и закључено оввијех дана.

По томе пројекту, који је постао већ закон, влада ће закључити зајам од шест милијона круна, а под условима који су нарочито предвиђени. О самим условима, под којима се има овај зајам закључити, нећемо говорити. То би било саввим излишно, пошто зајам још није закључен, а сем тога и зато што је наше дубоко увјерење, као код и Н. Скупштине, да ће влада уложити све силе, да тај зајам буде на што бољој подлози и под најбољим условима.

Како је ово прво веће задужење наше државе, то ћемо се зауставити на циљ овога зајма. То није никаква тајна, нити што скривено. Тражећи овлашћење за закључење зајма, влада је отворено изашла и са планом својим о употреби овог задужења. То је врло важан и значајан програм владина рада. Програм реалан, стваран, а од велике користи по наш државни напредак.

Није се њиме ишло да се постигне ефекат, него корист. Њиме се иде на то, да се оснивањем хипотекарне банке подигне благостање народно, а побољшањем старих и отварањем нових саобраћајних средстава пружи народу могућност, да се користи привредним благом земље, што до сада, у многоме, није био у стању. Оснивањем болница у свима крајевима наше земље одговара се највећој, најважнијој дужности — одржавањем здравља, које је народ онако дивно обиљежио: здравље је највеће богатство.

Зајам је расподијељен овако:

Он има да послужи за одужење државних дугова сталних: Боден Кредит Анштатт, Беч 1.192.193-39 кр. и Лендер Банци, Беч 188.146-50 кр. и привремени: дуга поштанско-телеграфског одјељења и 130.000 државне штампарије. Свега у износу 1.523.223-33 кр.

Од тога зајма 600.000 кр. употребитиће се за оснивање Хипотекарне Банке, коју до сада нијесмо имали, а која ће бити од благотворног утицаја, а нарочито за наш радни свијет.

Трећи дио зајма има да послужи нашим комуникационим средствима, којима се у посљедње вријеме врло велика пажња поклања, што је за сваку похвалу. Нарочито у томе има врло великих заслуга садашња влада. У ту сврху одређено је 1.611.320 круна. Подићи ће се колски путеви: Матанево-Андријевица, Никшић-Трубјеља, Никшић-Шавник, Шавник-Жабљак, Шавник-Крстац, Шавник-Колашин, Чекање-Дан, Град, Служ-Мартинићи, Ждробаник, Кчево-Цуце-Грахово; крчанице: у виду колског пута: Цетиње-Љуботинь-Ђ. Ждрије-то, Мурићи-Бар, Морача-Ровци-Подгорица Ко-

лашин, Подгорица-Кучи; мостови: на ријеци Сушици Бјелоглавића, на Злоречици, на Лиму, Тари и др.

Четврти дио зајма намијењен је подизању нових зграда и преправци досадашњих. Зато је предвиђено 987.000 круна. Подићи ће се нове зграде: Дом Књажевске Владе, зграде за пошту, телеграф, царинарницу и капетански суд на Вир Пазару и на Његушима, магацини соли у Бару и Колашину, зграда за истражни затвор на Цетињу, зграда за пошту, телеграф, обласну управу и т. д. у Бару (Пристану), зграде за болнице у Колашину, Бару, Шавнику и Пиви, као и нарочита болница за заразне и неизлечиве болести, а поправиће се зграде за пошту, телеграф и обласни суд у Подгорици, централног казненог завода у Подгорици и болнице на Цетињу.

Како се цио овај план не може извршити одмах, то ће се приступити радњама овим редом: подизању Дома Књ. Владе, оснивању хипотечарне банке, грађење пута Матешево-Андријевица, Никшић-Шавник и т. д.

Извештај је ријечи трошити и указивати на важност и прјешност свију ових радова. Ко познаје наше и државне и народне потребе, схватиће од коликог је важног замашаја употреба овог зајма.

Дом Књажевске Владе

полагање камена темеља

На Цетињу се у пошљедње вријеме осјећа велика оскудица у зградама, а нарочито за државна надлежства. То је и руководило надлежне, да поднесу Народном Представништву приједлог, да се на Цетињу подигне зграда за сва министарства — Дом Књажевске Владе. Народни Представништво је овај приједлог прихватило и вотирало за подизање њено 400.000 круна.

У понедељак прије подне на свечан начин је положен камен-темељац овој згради.

На мјесту, гдје ће се ова зграда подићи, крај Медовине, на пространој пољани подигнут је ладњак, до кога је био одређен камен темељац нове зграде.

Ту је била постројена подофицирска чета, кас и чета цетињске народне војске са музиком на челу, ученици гимназије и основне школе и велики број свијета обијег пола.

Њ. Кр. В. Књаз Господар са Њих. В. Књазом Мирком и Књазом Петром у пратњи Књажевске Владе, државних великодостојника и народних посланика дошао је послје девет сати.

Долазак Њихов војна музика је поздравила интонацијом химне „Убавој нам“, а постројена војска поздравом.

Њ. Кр. В. Књазу Господару изашао је у сусријет митрополит г. Митрофан, који је раније са свештенством дошао.

Водоосвећење извршио је митрополит г. Митрофан, а на јектенија је одговарало врло лијепо и складно пјевачко друштво „Његош“.

По свршеном водоосвећењу Њ. Кр. В. Књаз Господар пришао је мјесту одређеном за камен темељац и положио камен темељац, остављајући у њему први црногорски сребрни новац и изговарајући ријечи: „Ор о гњездо на Тимору вије, јер слободе у равници није.“

Овај свечани акт поздрављен је бурним клицањем, интонирањем химне и пуцњавом топова.

Тада је Њ. Кр. В. Књаза Господара г. Душан Вукотић, министар финансија и грађевина, поздравео овим лијеписим ријечима:

Ваше Краљевско Височанство Витешки Господару.

Међу плодовима Твојим, Витешки Господару, изабраним на јуначки — крљу бојадисаним — у јетничким и зеленом чољом застртим јојанама у току Твоје скоро педесетогодишњег неуморног Владарског рада, славна историја Црне Горе забишежиће златним словима уз остала и ово дјело — овај „Дом Књажевске Владе“, коме Си, Господару, данас са срећом положио камен-темељац и то не, Господару, зато, што ће овај „Дом Књажевске Владе“ бити каква величанствена изада са чисто техничко-умјетничке стране, која би као таква, можда милијона коштала, већ с тога, што ће овај Дом с обзиром на циљ, коме је намијењен, симболички представити — јединство, јачину духа и снаге то јест представљаће једнодушност и вјернога Ти народа; једнодушност и компактну снагу, која се у току Твоје срећне владавине вазда чврстом и непоколебљивом показала.

Ти си, Господару, на склопу Твоје педесетогодишње владавине, у слави и величини, каквом се мало који Владар — с обзиром на околности — подићи може у присуству Твоје снаге, вјернога Ти народа, заступљеног преко његових заступника г. г. народних посланика поставио камен-темељац „Дому Књ. Владе“ — Ми овдје окупљени пак из дубине душе целокупног народа црногорског молимо се свевршњем, да педесетогодишњицу срећне владавине Твоје, Витешки Господару, уз свевршне славе српског народа, прославимо и отварањем овог, Господару, срећног по Тебе и Твој вјерни народ, „Дома Књ. Владе“.

У то име кличем:

Да живи Његово Кр. Височанство Господар;

Да живи Њ. Кр. Височанство Престолонашљеднику;

Да живи Владарући Дом.

Живјели!

Говор г. Вукотићев, који је врло лијепо утисак оставио на све присутне, пропраћен је бурним и одушевљеним клицањем, нашта се Њ. Кр. В. Књаз Господар изволио захвалити кличући: живјела Црна Гора, живио народ!

Послије тога присутне великодостојнике је лично благоизволио почасти Њ. Кр. В. Књаз Господар, којом је приликом напио здравицу оца Карађузовић Владару, Владарској Кући и народу.

За све то вријеме су топови са „Табље“ непрекидно грмјели.

Пошто је војска продефиловала, Њ. Кр. В. Књаз Господар се са Њих. Вис. Књазом Мирком и Књазом Петром, праћен великодостојницима и народним посланицима, повратио у Двор са овег скромно али лијепо свечаности поздрављан бурним усклицима онако исто као што је и дочекиван био.

Подизању Дома Књажевске Владе приступиће се још овијех дана тако, да ће он бити потпуно довршен до године за свечану прославу педесетогодишњице владавине Њ. Кр. В. Књаза Господара.

Мисли

Једни воле да се виде, па ма и не били главни, други воле да су главни, па ма се и не видјели; једним људима су главни они сами, другима је главна ствар. То је питање укуса и карактера.

У монархијама шеф спољашње политике мора бити владалац, ако се жели да земља има, не добру, већ да уопште има спољашњу политику.

Ж. М. Периф

Економски живот заузима једну од најглавнијих елементарних области историје човјечанства. Он је база целокупног културног прогреса народа. Његов главни и крајњи циљ јесте да појединцима и народима пружи средства за испуњење свих задаћа човјечанства.

Српство

Један српски изрод. Српски умјетници приредили су изложбу својих умјетничких радова овијех дана у Биограду. На овој изложби изложио је и своје слике Јосиф Даниловица, Србин, који сада живи стално у Бечу. Чим се дознало, да је тај, на жалост Србин, радио за аустријске листове најодвратније слике за вријеме анексије, исмијевајући Србе и све што је српско, те нашим непријатељима потпомагао, да нас излагају руглу, ум-

јетничко друштво „Лада“, које је ову изложбу приредило, искључило је Даниловица са ове изложбе као недостојна, што је са свим и умјесно.

Нови листови у Херцег-Босни. Као што листови доносе, ради се на томе, да се у Босни и Херцеговини покрену још неки листови. Од тих помињу хрватски лист „Narodna Zajednica“, који ће покренути др. Мандић, а у Мостару покренуће Срби свој лист, који ће у многоме одударати од „Народа“, који се више бавио интерним него домаћим стварима.

Словенство

Чешки Дом у Бечу. Бечки Чеси одлучили су да подигну у Бечу Чешки Дом, који би био њихово културно и економско средиште. Он ће стајати неколико милиона круна, акционарско предузеће, а састајао би се из каване и ресторације, позорнице, народне књижнице, сале за гимнастичаре, одјелена за чешка друштва и секретаријат. У њему би одседали сви Чеси и Словени који пролазе кроз Беч. Упис акција је већ почео.

Франковачка насртања. Као што јављају из Загреба, Франковци не престају са својим насртајима. Ко год им није у вољи и ко с њима није, они га тјелесно нападају и доводе му живот у питање. Што је најгоре власти то мирно гледају, а кад им се противу франковачких напада жале, оне се љуте. Јасно је, да уживају заштити власти.

Дневне новости

Парастос. Њ. В. Књаз Петар, сјећајући се Свога доброга официра пок. Радомира (Раке) Лабана, потпоручника и вршиоца дужности капетана полимског, који је погинуо 8. маја ове године у Полимљу, и испустио своју племениту душу 9. а смртни остаци покојникови предати су матери земљи 10. истог мјесеца, благоизволио је приредити парастос, у понедељак 8. оз. мј. у 7 и по часова прије подне за спас и спокојство души покојниковој у влашкој цркви на Цетињу, којему су присуствовали Њ. В. Књаз Петар и сви г. г. официри — покојникови другови и пријатељи као и већи број чиновништва, а тако и покојникови рођаци: г. г. командир Вукотић Лабан, артиљеријски капетан Рајо Лабан, официр народне војске Вукман Лабан и покојникови синовац Мијајло Лабан.

Чинодјејствовали су г. г. поп Крсто Матановић, прота цетињски, поп Крсто Томовић, прото љеворечки и народни посланик и поп Алекса Поповић, свештеник шекуларски и народни посланик.

Рад Н. Скупштине. Сједнице Н. Скупштине, сазване у ванредан сазив, закључене су у понедељак прије подне указом. Скупштина је за осам дана свршила многе важне послове међу којима је и закон о зајму.

Банкет у част посланика. Послије осмодневног плодног рада Н. Скупштине, чије су сједнице у ванредном сазиву закључене, у понедељак у вече Књажевска Влада приредила је банкет у част народних посланика. Банкет је био у просторијама гостионице Ива Пејовића у осам и по часова у вече. На банкету су били сви чланови Књ. Владе, народни посланици, владин повјереник г. Милоје Ж. Јовановић, начелник министарства финансија и др. Том приликом су пале и врло лијепо здравице. Прву је здравицу напио г. др Лазо Томановић, председник Министарског Савјета Њ. Кр. В. Књазу Господару, а г. Душан Вукотић, министар финансија Њ. Кр. В. Књазу Престолонашљеднику, које су здравице попраћене бурним и одушевљеним клицањем. Председник Н. Скупштине г. Марко Ђукановић подигао је здравицу Књ. Влади захваљујући јој на уложеном труду и раду, чиме је повјерење народних посланика у пуној мјери оправдала, нашта је г. Јован Пла-

менац, министар унутрашњих дјела наздравео народним посланицима, који су и овом приликом својим сложним радом најбоље документовали своју готовост да потпомогну владу у сваком њеном предузећу, којим иде на добро Господара и отаџбине. Потпредседник Н. Скупштине, г. Јанко Дрљевић, наздравео је у име народних посланика владином повјеренику г. Милоју Ж. Јовановићу, који се и сада, не жалећи труда и са највећом оданошћу и љубављу према Црној Гори, својом спремношћу на расположење у овом тешком али врло важном послу како Књ. Влади, тако и Н. Скупштини, дајући јој потребна објашњења и учинио све да се ова тако важна и значајна питања што боље, правилније и по земљу корисније ријеше. Још су пале и многе друге здравице. Посланици су на банкету провели до ponoћи у најбољем расположењу, а нијесу биле изостале ни гусле, којима је ово пријатељско вече било зачињено.

„Велика школа на Цетињу“. Под тим насловом дошло је један биоградски лист биљешку, у којој износи како ће на јесен на Цетињу бити отворена школа, којој ће бити задатак да Црној Гори спреми ваљане административне чиновнике и истиче како су иницијативу за ову школу дали из Петрограда, одакле ће бити и послани професори за ову школу. То се мисли на административно-финансиску школу, која је, као што се зна, поникла иницијативом наших позваних кругова и у којој неће бити професори са стране, а најмање из Петрограда, него искључиво наши спремни и школовани људи, стручњаци у појединим предметима који ће се предавати у овој школи. — Овакво изношење од стране једног биоградског листа у толико насвише чуди што је о овој школи било врло опширно говора у неколико биоградских листова.

Отпутовао. Г. др Н. Колушев, дипломатски бугарски агент на Цетињу, отпутовао је у понедељак за Софију на одсуство. Њега сада заступа г. др В. Каравелов, секретар бугарског министарства спољних послова, који је нарочито дошао на Цетиње.

Разилазе се. Народни посланици почели су се разилазити својим кућама, пошто су завршили свој рад у ванредном засједану. Они се разилазе с тврдим увјерењем, да су за кратко вријеме својим сложним радом одговорили како својој савјести и дужности, тако и интересима и дужностима према земљи, што им може служити за похвалу.

Уписали се за добротворе. На дан освећења камена темељаца Дома Књ. Владе г. Марко Ђукановић, председник Држ. Савјета и Нар. Скупштине уписао се за члана добротвора цетињског пјев. друштва „Његош“, које је пјевањем на тој свечаности учествовало. Исто тако се за добротвора овог друштва уписао и г. Милоје Ж. Јовановић, начелник министарства финансија. Управа друштва својим добротворима и овом приликом изјављује топли захвалност.

Прилике у Америци. Српски листови у Америци јављају, да сада по званичном извјештају, у Сједињеним Америчким Државама има четири милијона радника без посла. У самом Њу-Јорку има беспослених двије стотине хиљада. Они се налазе у највећој биједи, јер нити имају могућности да се издржавају, нити могу ићи из Америке.

Једна важна напомена. У пошљедње вријеме док свира недјељом и празником музика у парку

све више грађанство долази тако, да се указала велика потреба, да се број сједишта увећа. У парку се налази мали број клупа и оне су раније заузеле, те је публика принуђена да стоји за све вријеме док музика свира што нимало није угодно. Зато би надлежни врло добро учинили када би се поставили за што већи број клупа како би грађанству пружили што боље угодности. Сем тога не би рђаво било, да се одреди, бар за то вријеме, нарочити надзорник који би се старао, да дјеца и малчишани не запремају сједишта, него да се стављају на расположење само одраслијима.

Народна Банка у Бару. Поставила нове Народне Банке, у којој је привремено предсједник арцибискуп г. Милиновић, потврђена су и 21. ов. мј. биће у Бару скупштина ради избора предсједништва и управе.

Рад Н. Скупштине

IV редовна сједница

3. јуна прије подне

Пашто је завршена тајна сједница, предсједник објављује да отвара четврту редовну сједницу.

Прелази се на дневни ред: извјештај одбора о ванредном кредиту.

У начелној дебати узели су учешћа Мило Татар, Саво Вулетић, Мирко Мијушковић и др., којом се приликом говорило о законском облику овог приједлога, послје чега је приједлог у начелу примљен једногласно.

При прогресу у појединостима ставио је приједбу С. Вулетић ради стилизације, послје чега је овај приједлог и коначно примљен.

V редовна сједница

3. јуна по подне

Предсједник је отворио сједницу у 3¹/₂ сата послје подне и одмах се пријемљено на дневни ред.

Извјештај Ф. Јерговић чита извјештај финансијског одбора о пројекту закона о државном зајму књажевине Црне Горе.

Владни повјереник Милоје Ж. Јовановић, отварајући генералну дебату у својме дугом и лијепо говору износи задатке модерне државе, величину и скупоћу појединих државних институција, железница саобраћајна средства, путева и мостова, о уређењу аграрних одношаја, као и о исушењу бара и баруштина, наглашује важност школе и наставе и указује на потребе за одбрану земље с поља што све захтева огромне жртве. По том је приједло на излагање ванредних износећи развитак јавног кредита као главно средство за покриће ванредних потреба и његов значај, ређајући задужење појединих земаља и говори о државним дуговима као о стварној потреби, која се више не сматра као опасност и зло, него као благодотворно средство помоћу кога се до сада многа добра учинило и чини. По том говори о консолидовању државних дугова износећи како се врше; наглашује како ће о овом приједлогу о зајму проговорити са гледишта државне потребе и шта ради кога се закључује, као год и о томе у колико је повољан. Зајмови с погледом на циљ могу бити: конверзиони или консолидациони, ратни или за наоружање и инвестициони. Затим излаже шта су и какви су ови зајмови, корист и употребу њихову, па вели да је и овај зајам једним дијелом конверзиони, а једним дијелом инвестициони, али ратни није, ма до се Црна Гора неколико мјесеци налазила пред опасношћу рата, када је имала великих ванредних издатака, али су они покривени из редовних и ванредних прихода, не стављајући ни паре на већи терет својих грађана. Како је овај предлозени зајам већим дијелом инвестициони, а употреба је њихова продуктивна и доноси се финансијске користе за земљу, то је предлозени зајам продуктиван. По том прелази на детаље употребе овог зајма и указује на користи од грађана мостова, подизања путева, болница, зграда и др. Заузимајући се на подизању истражних затвора и преправку казних затвора наглашује како се културни ниво једне државе цијени и по томе како држава држи чак и оне људе, који су се својим поступцима огријешили о закон или су осумњичени да су ту грешку учинили, јер ако је неко притворен није још знак и да је кривац. Да би казне имале свога дјелства, које се од њихове примјене очекују, морају се казни затвори на најбољој основи уредити, а за то уређе-

ње потребне су у првом реду подесне грађевине, које томе циљу могу одговорити. Истичући важност и корист установе хипотекарне банке, нарочито упоручује на благодети које ће пружити народу и онда резимира мишљење о овом зајму са гледишта државне потребе. Ажурирети досадашњих државних зајмова с погледом на величину њихову толики су, да је питање државних дугова постало актуелно. Исто је тако велика потреба консолидовање државних летећих дугова. Увођења бољих комуникационих средстава, олакшање саобраћаја, потреба корисних инвестиција: грађевина, болница и т. д., потреба хипотекарне банке изазива потребу закључења зајма. Дотичући се материјалних услова зајма, вели да је интерес 5% обичан, кога плаћају и друге државе, а Ц. Гора је до сада плаћала на своје зајмове 5¹/₂%, 6%, па и 6¹/₂% са трошковима. Бугарска и данас плаћа за неке зајмове 6% Србија за највећи дио закључених зајмова плаћа 5% а, неке мање државе плаћају и сада 6%. Република Никарагуа, у Америци, сада је закључила зајам, за који је заложила све своје приходе, са 6% са курсом од 92%. Излажући какви курсови могу бити ређа зајмове, које је Србија закључила и упоручује их са курсом овог зајма. На крају рачунски излаже повољност предлозеног зајма и, на основу цифара, констатира да је он повољнији од зајмова што су закључиле многе друге државе, те да га као корисног треба и усвојити.

Филип Протић примјећује што у приложеном плану нијесу предвиђене регулације ријека, а нарочито оних, које не би изискавале велике трошкове, а биле би корисне. Нарочито моли да се регулише Величка ријека.

Саво Вулетић истиче важност данашњег скупштинског рада и по Црну Гору и по народне посланике, јер је пред Скупштином приједлог о државном зајму, који је више по дванут већи од свих годишњих државних прихода. Вели да су зајмови уопште непопуларни, а рђави поготову, те погледом на све то упозорава посланике на озбиљност којом се овај посао има обавити. Даље разлаже о потребама економског преображаја земље у свим правцима, истичући потребу исушења Скадарског Језера и црта благостање које би тај посао створио у Црној Гори. Истиче како се народ сели и износи како се новац стече у Америци, не употребљава како би требало и како би се могло користити за земљу и за појединце да је постављана по својој за то тј. како би се тај новац уложио у индустријску и друга предузећа. Нарочито штава бојазан да Америка не учини од Црне Горе оно што је некад учинила од Португалије. Изводи закључак да се ми не можемо економски подићи без туђе помоћи било у облику зајмова било давањем разних антририза, те је с тога у начелу за државни зајам, али зајам продуктиван и склопљен под добрим условима.

Претреса на дугачко владин програм односно употребе новца који би се зајмом добио и вели да је у главном и сам скоро све те ствари наглашавао раније у Скупштини, а да о многим стварима постоје и његови приједлози у Скупштини усвојени као о грађењу болница, о хипотекарној банци итд. и за путеве је да се оград зајмом, који би се отплаћивао приредом за обавезни рад који прирез треба законом и на прогресивној основи регулисати да не плаћа надничар и богаташ једнако но свако према свом имовном стању. Потом замјера владином програму о радовима и вели да је у томе била неким мајка а неким маћеха, као примјер истичући како није предвиђен никакав рад у којој од три зетске капетаније и ако поред осталог постоји скупштинско ријешење о регулацији ријеке Мораче и сваком познату економско-стратејска потреба грађења једног моста на истој ријеци гдје буде најгодније од Довијех Врба до према зетском селу Доњим Кокотима. Примјећује да није предвиђено грађење обласне болнице у Никшићу и централне болнице у Подгорици. Према наведеном држи да ће Скупштина овај програм владин корегирати, а признаје да су многе ствари веома добро предвиђене, особито грађење државне куће на Цетињу, што истиче као веома корисно и рентабилно. Држи да је капитал од 6000.000 круна, мали за оснивање хипотекарне банке чију потребу објашњава, али вели да банку треба уредити на основу једног закона, а не правилником који би министар финансија прописао. — Истиче како је влада, ишчући овај закон, пренебрегла наређење чл. 21. закона о буџету, који се не смије при доношењу оваквих специјалних закона игнорисати и објашњава у чему би овај закон био повријеђен, кад би се владини текст усвојио.

Прелази на законским пројектом предложене услове за зајам и напала их. Вели да курс од 84% и интерес од 5%

ни у колико не одговарају кредитној способности Црне Горе, која је способност релативно добра. Разлаже о том колики је стварни интерес кад се узме у обзир да влада предлаже да дужитељу дамо признаницу на 100 круна, а да примимо само 84 круне, па и још мање ако се антиципира интерес за једно полугође. Вели да су ове двије погодбе у закону рђави агитатори за нас и да их треба промјенити. Криви владу што није прво прибрала погодбе за зајам на да је изишла с оваким приједлом. И бржи се вели од оног замјера који обећава много, јер се већ због самог тога по- сумња и у његову економску моћ и у солидност. Истиче бојазан да држава неће моћи спосити ни анунитет ако се зајам под овим условима закључи, јер се вели за 6000000 круна узима свега 5040000, па и још мање а анунитет ће бити близу пола милиона у почетку. — Пребацује владином повјеренику зашто је за примјер узео скорашњи зајам, који је учинила држава Никарагуа, која се не може по приликама у којима се налази с нама сравнити, и зајам који је Србија за градњу прве своје железнице правила прије 30 година када је другојачи био кредит уопште а и кредит Србије слаб, јер је тек била изашла из рата, а при том она је пошто по то морала учинити зајам да испуни обавезу, коју јој је за градњу железница натурао онај исти Берлински Конгрес, који нам је отео наше крвљу окупане земље. Па и поред тога вели тај је зајам везан за по злу познато име Бонту-а и српских политичара, који су баш стога зајма обилежени као лупеж.

Истиче добре и рђаве стране тога, ако би се зајам дао на обезбаци и закључује да и ако је за зајам у начелу, ипак да га не може одобрити ако се у закону не учине измјене које је он тражио, а нарочито максимална интересна стопа и минимални емисиони курс.

Извјештај Филип Јерговић на то вели да су рачуни Вулетићеви погрешни, те се позива на таблице, које нарочито постоје за прорачун отплате зајма. Затим у цифрама износи како је Вулетић погрешно израчунао годишњу отплату зајма, пошто ће отплата бити много мања него је то Вулетић навео.

М. Ж. Јовановић одговара на замјерке Вулетићеве, истичући да су оне неумјесне и неосноване.

Саво Вулетић на то примјећује да је разлика у времену, јер прије 30 година нијесу биле прилике као сада.

Милоје Ж. Јовановић вели ту да вријеме не чини велику разлику и нарочито истиче како Црна Гора први пут излази на повчану пијаци.

Мирко Мијушковић тражи претходно да му владин повјереник саопшти шта је рађао и учинио прије него је овај законски пројекат о зајму поднесен, па потом износи своје погледе на зајмове и дугове. Напомиње да је и он, као и другови му у прошлим скупштинским сазивима истицао потребу конверсије и консолидовања наших државних дугова, који су краткорочни и с доста великом каматном стопом. Истиче да су зајмови који су целосходно намењени и који постану продуктивни за државу корисни, јер као такви постају најважнији предмет државног газдинства — а с друге стране и правични — дације и порези оптерећују садашњост у корист будућности, а државни дугови оптерећују будућност у корист садашњости, те за то је у начелу за зајам.

Налази да се према садашњој нашој кредитној способности — у чију анализу дубље улази, истичући долазак страних капитала, новчане заводе, њихов према нашим приликама солидан рад; јавност и контролу у финансијама, одговарање на тријеме нашим повјерицима, повећање и побољшање комуникационих средстава, што смо пропорционално мало дужни, што је намјена овом зајму, у главном продуктивна и што је најважније залого — гаранција његова потпуно је позитивна, зато је мишљења да овај зајам није ни у колико добар ни за државу користан пошто му је интересна стопа 5% а емисиони курс 84% сувише низак.

Он рачуна да се, према напријед изнесеним околностима а с обзиром на политички значај Црне Горе, с обзиром на досадашњи зајам и на његову каматну стопу може и треба зајам закључити под повољнијим условима.

Он сматра да зајам за Цр. Гору склопљен са интересном стопом 4% и емисионим курсом испод 90% није добар.

Сматра да су компарације владин повјереника г. Милоја Јовановића помињањих зајмова са нашим зајмом рђаво изабране, то јест узимани су примјери скоро најлошији, а нијесу нам изнесени примјери оних зајмова који су добро учинени, што је требало учинити; и тек би тад имали јасну слику какав је овај зајам.

Држи, да су статистички подаци владин повјереника о томе колико је која од европских држава дужна и колико до-

лази дуга на појединца намјерно срачунавати да покажу нашем народном представништву да ћемо ми и по закључку овог зајма од 6.000.000 бити саразмјерно сувише мало дужни. Његово навођање примјера Француске није потпуно, јер кад се износи њен дуг и колико долази дуга на појединца, онда је ваљало изнијети и то колико је богатство Француске, колико је она културна и напредна у сваком погледу и каквим се благодатима користе њени држављани.

Вели да за оцену зајма за једну државу, као што је наша, много значи и та околност, хоће ли се зајам склопити у држави која је према нама у пријатељском или непријатељском положају, и да на то ваља добро пазити, те да се не учини у оној држави која би нас доцније и политички тлачила.

Замјера у неколико распореду на што ће се новац од зајма употребити и да би у прилогу под 2 а) ваљало учинити неке измјене. По његову мишљењу у прилогу 2 б) много је одређено за казнене и истражне затворе што свакојако неће учинити лијепу импресију ни у земљи ни изван земље; док међутим на школе и друге културне установе није ништа одређено. Истиче потребу зграда за гимназије: није потребно вели то предочавати народном представништву какви су локали ове гимназије, и њиховом штетном утицају на подмладак црногорски и с хигијенске и педагошке стране. Мисли да ће народно представништво ово узети у обзир и у том смислу учинити измјене.

Резимира: да је у начелу за зајам, али да га под овим условима с овом каматном стопом, с овим курсом и с оваквом намјеном не треба усвојити, него ове услове промијенити и тек као такав — промијењен могао би бити за државу користан.

М. Јовановић се објашњава са Мијушковићем, износећи да су му приговори неумјесни нашта. М. Мијушковић устаје у одбрану својих навода

Министар унутрашњих дјела, Јован Пламенац, наглашује да слика, коју су пружила г. г. опозиционари, ни мало их повољно не карактерише. Јутрос, кад је изнесен кредит за усташе, већина је била спремна да га акламацијом прими, док су вође опозиције опструирале дугим говорима и на томе питању. Иза тога дошао је зајам, па су и ту били час за зајам, час противу њега, час да је курс повољан, час неповољан; час да је користан, час да није и т. д. Један није имао шта друго да примјети изложеном плану него да истакне како је Зети колски пут потребан и ако је Зета испресецана путовима и са свију страна приступачна. А ево како се огледа и хуманитарност опозиције: Устају противу подизања солидних зграда за тамнице, ма да хуманост налаже да се и о тамницама води рачуна. Свуда морају кривци постојати, па и код нас, и ако врло мало. И они су људи, па и њима се мора дати бар оно што налаже достојанство човјеку. За школске зграде је њихова брига излишна, јер је предвиђено и подизање школских зграда, само ће се ове потребе подмиривати из других извора. Сматра даље да је излишно говорити о томе да је зајам непродуктиван кад постоји извјештај финансијског одбора, који се о њему с похвалом изразио. Зајмом од 6 милиона не могу се подмирити све потребне народне него само најглавније. Исто тако истиче да је зајам врло лијепо и целосходно распоређен. Он ће се употребити онако како налажу општи народни и државни интереси. Износи уз то на шта ће се све зајам употребити и шта ће се учинити и нарочито напомиње како су опозиционари избјегли да помену како ће се зајмом осигурати и обранбена снага народна. Предочава како је наш свијет упућен да иде на страну у печалбу и додаје како је и за осигурање тога дијела нашег народа предвиђена нарочита сума новца. Говор свој своди на то како сви приговори што су нали нијесу оправдани и коректни, те да зајам као корисан и продуктиван треба прихватити.

Настаје одмор, а по одмору Раде Радовић предлаже да се пријеђе на гласање.

Јанко Спас-Јевић се радовао кад је чуо да је Н. Скупштина позвана у ванредан сазив, јер се надао да ће бити нешто велико и важно, али се изненадио кад је видио на дневни ред обичне ствари. Заузимајући се на зајму вели како је Црна Гора толико живјела, па је кроз највеће недаће прошла без дугова, а сада се ради на задужење. Али вели, кад се већ ради на зајму боље би било да се узима ради побољшања земљорадње, пољопривреде, цивилизације ријека, исушења бара и баруштина и т. д., јер би капитал уложен у ове радње био продуктиван. Уложити капитал у путеве добро је, али је то могло остати за доцније. Не одобрава распоред владе о употреби зајма, јер су прешне ствари изо-

стављене, a споредне прихваћене. Додирujući конверзију дугова сматра да су ти дугови учињени на бољој основи него сам зајам. У принципу зајам одобрава. Оснивање хипотекарне банке без катастра мисли да је немогуће, а како су Вулетић и Мијушковић исприну говорили о осталом то он неће понављати, него напомиње како министар Пламенац произвољно тумачи све оно што му се са разлогом примијети и изазива. (Предсједник га опомиње).

Извјестилац Ф. Јерговић вели да није зајму главна конверзија дугова, него друге прошле радње и истиче како је зајам користан. Конвертирање дугова се врши као узредно, а сем тога за отплату њихову до сада се много више плаћело него што овај зајам плаћа, те према томе, истиче, није тачно да је раније задужење било повољније и боље од овога зајма.

Ђуро Дрецун сматра да ко год нађе боље средство, нека га предложи, те захтијева да се дебата прекине и зајам у начелу прими, само да се са њиме мудро располаже.

Д-р Секула Дрљевић указује како је интересантно дискусија почела, јер се истиче како је у једном крају потребно нешто кад се рјешава овако крушна ствар, при чијем се рјешавању не могу истицати потребе једнога краја са претензијом да буду мјеродавни при регулисању питања која по свом карактеру спадају међу најважнија у развоју народног живота. По готово није мудро са партизанском демагогијом наглашавати на популарност или непопуларност њихову, јер такви обзир у рјешавању овако крушних питања скоро су редовно судбоносни по саму ствар. Г. г. предговорници у главном пребацију непродуктивност сврха на које ће се употребити овај зајам, наводећи у исто вријеме друге које би биле продуктивније. Чула се ријеч и о исушењу Скадарског Језера. Идеја није рђава али није ни нова. О тој се већ давно говори и још нико није порекао вриједност, коју би по наш економски живот то исушење имало. Ради се само о томе ко, кад и како треба да изврши то исушење. Прво не треба губити из вида међународни карактер тога питања. За могућност његовог правилног рјешавања треба сагласност обадва интересована фактора т. ј. и Црне Горе и Турске. Прије тога сваки поступак наш ма у ком правцу с обзиром на исушење био би противан међународном праву и непосредни повод сукоба између нас и Турске. Дакле у првом реду има ријеч наша дипломатија. Тек на другом мјесту долазе на ред наши финансијски напори. Да ли ћемо и онда ми у својој реџији предузети тај колосални посао, то је питање; он држи да не можемо, јер нијесу у питању само финансијска средства, него и наша техничка способност, која је несумњиво и сувише мала да бисмо с њом смјели започети тај посао, ради чега то питање кад дође на дневни ред неће се ни моћи рјешавати помоћу каквог зајма него ће се морати пропустити каквом нарочитом страном друштву, које ће се уједно побринути и за финансијске изворе. То је несумњиво и најправилније рјешавање овога питања, јер у том случају Скадарско Језеро само себе пресушује без оптерећења других наших финансијских извора. Према томе су сва резолувања господи у овоме правцу више него неумјесна и преко њих треба пријети на дневни ред. Што се тиче осталих срџа зајма он ће се осврнути у главном на све приговоре редом којим су стављени. Предају се влади да је предвидјела много болница. Ми немамо статистике, па према томе ни он не може имати статистичких података на основу којих би могао закључивати о морталитету у нашем народу, односно о његовом односу према плођењу народа, али ипак може тврдити са сигурношћу, да је тај однос по нашу државу сваки дан неповољнији. Драго ми је што у Скупштини има и љекара, који су у могућности, да имају тачнија обавјештења у том правцу, на основу којих ће несумњиво потврдити тачност његове тврдње. Од какве је важности народно здравље, као и све оно чиме се предупређује штетне последице неприродног односа народног морталитета према његовом располажању држи да није потребно Н. Представништву нарочито наглашавати. Према томе, Н. Скупштина ће несумњиво увидјети важност предложених болница по народ. Задуду ће и највећи љекар и највећи свој зруд уложити да помогне болеснику ако се прилике, у којима болесник живи, боре противу његовог успјеха. Љекарски савјети се морају тачно вршити, а та је тачност у данашњим приликама у којима наш народ живи омогућена једино подизањем већег броја болница. Према томе с правом се нада, да ће Н. Представ-

ништво једнодушно одобрити и изићи у сусрет овој тачки владиног програма. Један од предговорника, говорећи о мрежи путова који су правдијени на терет овог зајма, предложио је да се своје, предвиђене на путове изузму од осталог зајма у сврху да се тиме омогући исплаћивање те своје искључиво приходима од обавезног рада, а у исто је вријеме и огласио да је приход од обавезног рада најнеправеднија врста пореза код нас. Што се тиче неправедности ове порезе становниште му је тачно, што је и књ. влада давно увидјела, па у колико се сјећа, у прошлом редовном засједању Скупштине на уста свога повјереника г. Јовановића указала на потребу реформе на праведнијој основи. Овај порез по свом правном карактеру спада међу личне порезе, те је једина могућност да буде праведније стављање његово на прогресивну основу с обзиром на цјелокупну снагу пореске јединице. Књ. влада, која сад израђује законске основе о реформи наших пореза у опште, несумњиво ће то и учинити. Али кад би се усвојио приједлог, да се од овога прихода створи нарочита каса, у сврху отплаћивања интереса ануитета на заједничку своту утрошену на путове, тим би се за недогледно вријеме онемогућило напријед истакнуто правилније регулисање овога прихода. Сад ће бити свакоме јасно каква би бесмислица била кад би се тај приход нарочито ангажовао за отплату зајмова и тим онемогућила његова правилнија за наред реформа. Према томе влада не може примити тај приједлог, а нада се да ће га и Скупштина одбацити. Што се тиче тврђења, да је немогућа хипотекарна банка без катастра, није то сасвим рђава мисао, ма да то за владу није ништа ново и влада се побринула већ давно прије него што се сјетио говорник да се, у колико је могуће, парализе недостатак катастра. Познато је, да је увођење катастра огроман посао, који тражи и времена и много новца и стручне спреме. Али се влада побринула за нешто друго што ће омогућити правилан рад хипотекарне банке, а то је класифицирање земљишта, те је у ту сврху добила и потребни кредит од Н. Представништва још у редовном засједању. Предговорник то је сигурно заборавио кад је учинио ову напомену, или се нада, да ће Н. Представништво преко ње пријети и оснивање хипотекарне банке одобрити. Што се тиче приговора да је књ. влада предвиђањем поправљања казненог затвора и подизањем истражних затвора с једне стране показала да мало води бригу о нашим гимназијама, које нијесу снабђене потребним играма, а с друге стране да је повод да се на страни створи суд о рђавом политичком стању код нас, та је тврђава апсолутно неистина. Влада зна у каквом се стању налази велика гимназија с обзиром на неуопређеност зграда, те се с друге стране побринула да се подигне потребна зграда за велику гимназију и богословију, чиме ће у своје вријеме изаћи пред Народно Представништво. А што се тиче могућности о нетачном суду о нашим приликама ушледе подизања казних затвора, та је бољан апсолутно неразумна и него ће се напротив свијет уверити, да ми у границама наших скромних финансијских средстава дајемо израза правилног схватања дужности државних и према злочинцима можда сразмјерно далеко више него друге далеко веће државе Сваки злочинац не значи да је већ *a priori* изгубљен за друштво, а друштво је дужност, да стане на пут свему што би га накнадно таквим учинило. Да ми показујемо довољно пажње према таквом правилном схватању друштвеном, то значи наш приједлог о поправци казних затвора. С друге стране опет овим се приједлогом омогућује човјечније поступање према злочинцима, што опет значи да ми културно врло високо стојимо и да тој својој култури дајемо и виднога израза до највећег степена наше финансијске могућности. У смислу свега овога част ми је умотити Н. Представништво, да родољубиво вршећи дужност према народу и домовини, прими владин програм у целини.

М. Мијушковић одговара мин. Пламенцу да су он били у своме држању тактични и деликатни.

Министар Ј. Пламенац вели, да је у њиховим говорима уочно тенденцају, коју је схватио и открио, а која се састоји у томе како влада зида затворе, а не школе. Међу тим баш ова влада је врло много учинила за просвјету, јер је основала у Подгорици гимназију, на Цетињу богословско-учитељску школу, и толики је број отворила основних школа и т. д.

Јанко Дрљевић говорећи у прилог зајма, налазећи да је користан.

Како се чује, да посланици захтијевају да се ријеша, а нема више пријављених говорника прилази се гласању. У начелу су гласали сви за зајам.

Предсједник је сједницу закључио у 7 сати и идућу заказао за сјутра.

VI редовна сједнице

7. јуна прије подне.

Предсједник је сједницу отворио у 10 сати прије подне и пошто су прочитани записници од другог и трећег редовног састанка, пријешло се на дневни ред: претрес приједлога о зајму у појединостима.

Код чл. 1. М. Мијушковић пита јели потребно уносити ријеч у злату, нашта му Ф. Јерговић одговара да је то пошљедница чл. 10, а М. Ж. Јовановић, да се плаћања увијек врше у злату, али да тај додатак не смета.

Код чл. 2 извјестилац Ф. Јерговић објашњава гледиште финансиског одбора, а М. Мијушковић моли владиног повјереника да он објасни Скупштини, што Јовановић и чини.

Код чл. 3. М. Мијушковић износи да је интересна стопа и курс гори него раније код летећих дугова, што је штетно и што не може усвојити.

Владин повјереник Јовановић објашњава да годишњи интерес, према нашим приликама, није велики, а Ф. Јерговић указује како је рачун Мијушковићев са свим погрешан, те између њих настаје објашњење, којом приликом С. Вулетић замјера што се попустило око тога да ли су стари зајмови били бољи, кад је важније да се претресу услови новог зајма, који ни мало нијесу повољни. Одговарајући Јовановићу и Јерговићу слаже се са Мијушковићем, истичући како је општини цетињској хтио набавити много повољнији зајам. На то му М. Јовановић одговара, да услови нијесу неповољни и да под тим условима закључују и друге државе. Послије тога говори у корист зајма министар Пламенац, који узгред додирнује наводе Вулетићеве о општинском зајму који и није закључен. М. Јовановић и Ф. Јерговић, а Ј. Спасојевић налази да су услови тежки и да је проценат предвиђен велики. На крају министар финансија, Д. Вукотић, тражи да се овај члан прими како је предложен, што се и усваја.

Код чл. 4. М. Мијушковић се изјашњава да му се допада што је рок исплате зајма продужен и предлаже, да се уметну код исплате и ријечи: док берзански курс постигне номиналу. Извјестилац Јерговић приједлује, да се то по себи разумије и да је тај уметак излишан. Раде Радовић замјера олошцији што развлаче бескорисно дебат, али му предсједник одузима ријеч, што се удаљава од предмета.

Чл. 5. 6 и 7 примљени су без дебате.

Код чл. 8. М. Мијушковић налази да је курс мали и да је штетно примити курс испод 90, нашта му М. Јовановић одговара да је курс од 84 довољан. С. Вулетић налази да је сваки зајам испод 90% зеленашки, противу чега М. Јовановић устаје. И по Крсто Поповић тражи да буде курс бољи, јер ће иначе зајам бити од штете. Ј. Пламенац истиче како је влада изнела реални програм, а не партизански, како то по К. Поповић наводи, те међу њима настаје објашњавање.

Код чл. 9 С. Вулетић замјера стилизацији, ништа му извјестилац Јерговић вели да је стилизација јасна.

Чл. 10, 11 и 12 примљени су без дебате.

Код чл. 13 М. Мијушковић предлаже нову редакцију, нашта му извјестилац Јерговић напомиње, да је то одбор предвидјео.

Код чл. 14. С. Вулетић износи како је мало 600 хиљада круна за оснивање хипотекарне банке и како банку треба уредити законом, а не правилником. На то владин повјереник Јовановић разлиже, да предвиђена сума није велика, али да је довољна, јер ће банка располагати капиталима од разних фондова. Како чл. 14. садржи законску основу, то нарочити закон није потребан, у толико прије што се новчани заводни оснивају правилницима а не законима. Послије објашњавања међу њима, М. Мијушковић се изјашњава како би требало увести класификацију земљишта, а да правилник може остати док се споредни закони не донесу. На то М. Јовановић вели да се на пројекти земљишта већ ради. М. Таттар тражи објашњења, чему се Јовановић одзива.

Код чл. 15 С. Вулетић тражи да се овај члан споји са чл. 21 државног буџета т. ј. да се новац, који се неће одмах употребити пласира у новчане заводе. У томе смислу предлаже нову редакцију. За рачун о утрошку тражи да се подноси Глав. Контроли и Н. Скупштини. Ф. Јерговић на то вели да ће се новац дати новчаним заводима, те настаје објашњење ме-

ђу њима. И овај члан, као и сви, примљен је без измјене, како је предложен. Сједница је закључена у подне, пошто је цио закон и у појединостима претресен.

VII редовна сједница

7. јуна по подне.

Предсједник је сједницу отворио послје три сата, те се одмах пријешло на дневни ред.

Извјестилац Ф. Јерговић чита прилогу уз законски приредлог о зајму.

На тражење М. Татара, да се види како је примљен чл. 14 отвара се дебата, у којој учествују С. Вулетић и М. Мијушковић налазећи да прилози нијесу примљени и у појединости, док Ф. Јерговић и министар правде др. Дрљевић истичу, да су прилози примљени уз чл. 14 и да је тада о њима могло бити дебате.

Послије тога се приступило гласању, те је закон о зајму примљен и коначно са 51 против 7 гласова.

Прелази се на другу тачку дневног реда: трговински уговор са Русијом. Извјестилац Р. Бошковић чита извјештај одбора.

Уговор је примљен без дебате. Извјестилац чита извјештај одбора о уговору с Турском.

С. Вулетић указује на потребу регулисања питања о продаји земљорадничких и сточарских производа пограничних Срба из Турске како би се ослободили нарине. Као за примјер наводи село у Турској Маталужи.

Предсједник министарства, др. Ј. Томаковић, вели да нашој граници има према Турској много спорних мјеста, али да ће се зато одредити нарочита комисија.

Министар унутрашњих дјела Ј. Пламенац, вели да приједлог Вулетићев не спада овдје.

Још су говорили др. С. Дрљевић, Р. Бошковић и С. Вулетић, те се пријешло на гласање и уговор једногласно примљен.

Извјестилац Р. Бошковић чита извјештај одбора о трговинском уговору с Бугарском.

М. Мијушковић предлаже да се прими акламацијом.

И овај је уговор примљен једногласно. Извјестилац Раде Радовић чита извјештај одбора о приједлогу закона за измјене и допуне у закону о министарству унутрашњих дјела.

Ђ. Дрецун тражи да капетански судови буду у средњи капетаније, нашта му извјестилац Радовић вели да је то и одбор захтијевао, остављајући влади одријешене руке.

Пошто је и овај приједлог примљен, сједница је закључена у 5 сати.

VIII редовна сједница

8. јуна прије подне.

Сједницу је предсједник отворио у 10 сати у присуству свију министара.

Када су прочитани записници С. Вулетић примјећује како му је говор у записнику скраћен, док је друго ме опширан. Секретар изјављује, да криме приједбе и да ће поправити. На то министар Ј. Пламенац вели да поправке треба вршити по стенографским биљешкама, а Ј. Дрљевић додаје како су прошлог састанка многи посланици уносили у своје говоре и оно што нијесу говорили.

Предсједник министарства, др. Ј. Томаковић, чита указ, којим се сједнице Н. Скупштине у вавредном засједању закључују.

Предсједник објављује, да су сједнице Н. Скупштине закључене.

Кратке Вијести

Украдена дјеца. Из Лисинга јављају, да тамо побуђе највећу пажњу изчезнуће тридесет малих дјецака, који су очевидно украдени и одведени. До сада се отмицарима није могло ући у траг.

Пут цара у Енглеску. На разна питања изјавио је енглески министар спољних послова, да влада преузимање потпуну одговорност за поход цара Николе краљу Едуарду. Енглеске новине нијесу задовољне овим одговором, те ишну против цара и савеза са Русијом.

Колера у Петрограду. Од недеље било је овег 35 нових случајева колере; умрло је 7 особа.

Однјела га олуја. Из алипинскога села Сера јављају да је страховита олуја тамо управо однјела једног човјека баш у тренутку, кад је из куће изашао. Још досад нијесу га нашли.

Тридесет милијуна Пастеровом заводу. Након Силу двогодишњег процеса ради тридесет милијуна милијунаша Осириса дати су Пастерову заводу у Паризу.